

РАДОЙ РАЛИН
КАДРОВИКЪТ ТЕОФРАСТ

chitanka.info

КАДРОВИКЪТ ТЕОФРАСТ

Мразя измислиците, на ако ще и да са най-поучителни. Предпочитам преживените неща. Затова се старая да описвам само което съм видял и преживял-било наяве, било насън. И понеже човешката памет е къса (тя неведнъж е доказвала това си преимущество), сутрин не излизам без бележник и молив. Нощем пък заспивам с тях, за да си стенографирам сънищата.

А сънят, като субективен образ на обективната действителност, понякога представлява цяло произведение на изкуството. Че това е така, ще ви докажа документално, след като ви споделя снощния си необикновен сън.

Сънувам, че стоя зад своето абаносово бюро.

Аз не съм най-талантливият, но пък съм най-реномираният, най-търсеният, най-отговорният писател в страната! За щастие така е било във всички времена...

Двете ми секретарки, две истински модерни самодиви с луминистцентни очи, непрекъснато снемат и дигат мигли и телефонни слушалки, за да приемат многобройните поръчки. В срок от три дни аз трябва да изготвя:

— два сценария за кинокомедиите „Отечествена любеница“ и „Явното лапане на седмака“;

— един сценарий за юношеско-приключенски филм: „Пеленачета бдете!“;

— една драматизация на „Произход на видовете посредством естествения подбор“ по Чарлс Дарвин;

— съвременната младежка драма „От чужди страници“ и част III от нашумелия мой роман за юноши и възрастни от всички възрасти „Полуостровът на полуфабрикатите“.

Аз работя съвестно и усилено, с истинско съзнание за навременното изпълнение на договорените условия. В моя помощ,

освен двете секретарки и частния ми адвокат, са и десетте служители от личната ми документация. Това са безспорно грамотни хора-неуспели писатели или адвокати, които се ровят непрестанно и всеотдайно из енциклопедиите, речниците, списанията и книгите на колегите ми от всички векове.

Извънцатно съм привлякъл маса сътрудници: из полските райони разпращам пенсионирани учителки по литература, за да ми хващат свежи народни изрази; по нископланинските райони-студентки и млади специалисти без назначения, които с мегафон да ми записват жития и бития. По високопланинските райони сноват с упоритостта на геолози, пак с магнетофони и пера студенти-графомани без никакви начални връзки в кафенетата. Тези неизбежни труженици след това ми носят добросъвестни дешифровки, измежду които моите дегустатори харесват и селектират най-доброто, най-неочакваното, аз го връчвам на моите стилизатори, после на моите композиционисти, после на моите диалогисти, после на моите атмосферисти, докато се получи напълно мое собствено звучене. А сценаристите ми ги изготвят предназначените режисьори срещу 50% възнаграждение (без данъка).

Например реша да напиша морска повест. Действието трябва да се развива в малък португалски град, провинциален и приморски, понеже това е типично за страната. Герои ще бъдат двама контрабандисти и една проститутка, които възмутени от лицемерието на католицизма, се осъзнават и намират пътя а борбата.^[1]

Резюме от блестящо намерения се преписва в десет екземпляра. Моите служители от документацията, всеки според документацията си, се нагърбват със специална задача и след час ми докладват. Океановедът ме информира какво е „море“, с всичките му физически, стопански и морски свойства, каква атмосфера носи то и как се използва пейзажът му. Ихтиологът ми изброява и обрисова рибния наличен състав в португалските териториални води. Географът ми посочва къде се намира Португалия, защо се намира там и с какъв език си служат туземците: наследствен или наложен от империалистите. Фолклористът ми изяснява корена на вярванията и обредите. Социологът ми изнася трактат какво съсловие представляват контрабандистите от професионално и етично гледище. За проститутките не са необходими разяснения.

И така само за петнадесет минути аз съм напълно подготвен. За ад получа настроение и за да се предразположа една от секретарките ми пуска магнетофонен запис на „Аудио, Лисабон“ от Шабрие, изпълнен, разбира се, от Далида. От Далида зависи дали да започна. И аз се впускам да творя.

Вечерта секретарките преписват четливо поевстта ми, без каквито и да било стилови и правописни грешки, понеже щатният ми коректор предварително ги е очистил, и на другия ден тя се дава за печат.

Но аз работя по системата: никой от предишните не знае у кого ще попадне материалът и през колко етапа ще мине.

Трябва да призная водещата роля на критиката, която е била винаги определено и исторически-оправдано ласкава спрямо мен. Но аз тъй лесно не се замайвам от нейните хвалби, впрочем те сега за мен нямат никакво значение, защото аз вече съм завъртял машинката и ако някое критиче с временно жителство и институтски амбиции се опитва да я спре, като си въвира писалката в колелата ѝ, ще счупи не само писалката, но и ръчицата си. Това е до обективната истина на въпроса. Субективно погледнато, аз ясно съзирам моите грешки и имам достатъчно вътрешни сили и платени хора, за да ги замажа. Казано откровено, всички мои герои са схеми.

Това още, шшт...никой не го е забелязал, защото повечето ми колеги пишат схеми и читателите така свикнаха. Но аз гледам исторически и реших да взема мерки. Трябва да оцветя и психологизирам героите си, като им изработя характери. Човек без характер се запомня лесно, но литературни герои без характери не се помнят даже и от автора им. Пък и потрябвало му да ги помни, щом са негови?

Водим от тези подбуди, аз реших че е крайно необходимо да си наема още един служащ, който да изпълнява сложната и деликатна функция кадровик на моите герои. Какъвто и да бъде човек по професия и разбирания (макар че днес в професиите има известно текучество), той все пак представлява някакъв характер: я заядливец, я грубиян, я малодушен, я подмазвач, я доносник, я скъперник...Аз не съм съгласен с Радой Ралин, който твърди безочливо, че в наше време нямало установени, изкристализирани характери, а хората били само временни носители на една или друга постъпки и явления. Просто

като, които всеки ден си ги погълнеш, само че не с питиета, а с явления...

Аз ще изисквам кадровикът на моите герои да ми изготвя необходимите за тях характеристики.

Дадох обявление в пресата, по радиото, телевизията, върху стадионните парапети, дори по градските калкани. Явиха се доста хора, повечето случайни и неначетени: никой от тях не бе запознат поне с една моя книга.

За щастие след два месеца при мен дойде и се представи с видимо достойнство някакъв прекалено стар мъж, облечен в антична туника.

— Знаете ли задачата си? — попитах го, преди да отвърна на поздравите му, за да се отърва по-бързо от него.

— Предполагам, че да! Вземете ме на едномесечен стаж, за да се уверите.

— Носите ли препоръчителни писма?

— Че то без ходатайства — изфъфли старикът — дори и клисар в църквата няма да те назначат. Ето, тук ми е автобиографията, заедно с препоръките на Аристотел, Цицерон и Лабрюйер.

Кандидатът бил роден на остров Лесбос. Брадата и мъжественият му вид доказваха непринадлежността му към движението, възникнало върху този остров. Като млад е бил изпратен от тиранина Деметриос Полиоркетес на временно продължително пребиваване в превъзпитателния интернат. Хм, пада му се, кой му е крив, като не се е постарал да опознае природата на тираните. Те, докато спечелят народа търсят мъдреци, писатели, философи, за да им създават авторитет, а после щом си укрепят престола, изкъшкват всичко по-културно, заменяйки го с всичко по-ласкателно... Въпреки това той успял да напише двеста и четиридесет книги, без да слага пред старите си съчинения други заглавия и така систематически да ги пробутва като нови.

Под биографията се гушеше свенливият подпис **Теофраст**.

Скочих възмутен от наглостта му.

— Вие! Великият Теофраст! Елинът с божествена хубост на словото... Не, за нищо на света! Не мога да ви взема, неловко ми е да бъда шеф на сто пъти по-способен подчинен.

Теофраст се усмихна мъдро:

— И в живота се случват тези работи, не само в изкуството.

— Но вие ще ми подронвате авторитета пред всичките ми служители?

— Който дава служба и хляб, не може да няма авторитет. Ето, аз желая да постъпя при вас.

— Не, просто ме е срам! Бих се чувствувал нищожество пред личността ви...

— Но за мен ще бъде чест!

— Да се чувствувам нищожество, нали?... после, на вас защо ви трябва да работите? Вие вече сте постигнали всемирна слава, преведен сте на всички езици, които уважават себе си, пък сте се потрудили да достигнете солидна възраст. Както пише в биографията ви, вече карате 2233-ата си годишнина!

— Толкова! — кимна старикът — Ала искам да поработя още 67 години, за да ми излезе пенсията. Знаете, нас, безсмъртните, ни пенсионира малко по-късно. И по-трудно, защото има много кандидати... Моля ви се, вземете ме, аз ще ви върша много работа, ще ви пиша десетки страници и никой няма да узнае това.

Молбите му бяха толкова настойчиви и софоклевско-сърцераздирателни, че аз склоних. Все пак самочувствието на човека-шеф се повишава, когато прави услуги на класици.

Теофраст се затвори в една уединена стая и работеше от сутрин до вечер по античен начин: тогава не имало осемчасов работен ден! Всяка нощ, когато служителите отдавна бяха напуснали работните си помещения, той ми представяше по едно кадрово досие за различен човешки характер. В края на месеца характерите станаха тридесет и един!

— Че вашите характеристики — не можах да се сдържа-бяха тридесет?

— Този път реших да надмина себе си — не се усети как ме прекъсна Теофраст. — Но сега е друг време... Човешките черти се умножиха. Само с буквата „А“ са изброени 75 такива — пороци или добродетели, вие сам ги определяйте...

Старикът е полудял!... Че кой днешен писател борава с толкова голям брой характери? Пет, шест, седем-разбирам, но тридесет и един и повече?... Ако продължава така, за една година той ще ме натътрузи, тъй като за класиците няма почивен ден, триста шестдесет и пет

характера, за две-седемстотин и трийсет, след което аз ще бъда принуден да попадна в едни непроходими психологически джунгли.

Размислих една нощ, след това повиках Теофраст и го уволних по непригодност. Мотивирах се със съображението, че има и по-млади от него, има нови кадри, на които трябва да се дава път. Той се съгласи в края на краищата и след като се сбогува с една трагическа антична усмивка, си тръгна...Тридесет и едното кадрови досиета ми остави за спомен. Пък аз в разсеяността си забравих да му изплатя полагаемото му се възнаграждение... Нищо, ако му дотрябва, той сам ще си го потърси.

Разгърнах досиетата, зачетох ги и... се събудих... заозъртах се, запрозяхах се...

Няма нищо необикновено — беше първата ми мисъл. Сън като сън. Да го обясняват Фройд и стотиците нашенски фолклорни съновници. Но най обикновеното дойде, когато се обтегнах и разкърших ръце. В лявата ми длан лежеше бележникът, а в дясната ръка стисках молива. Разгърнах заинтригувано бележника. Целият ми сън го имаше дословно стенографиран. И най-важното: кадровите досиета, характерите на Теофраст.

Прочетох ги, видяха ми се достойни за преписване без литературна обработка, затова ги поднасям на вас, драги читатели. Гарантирам ви, че те са дословно такива, каквито ги е сътворил класикът. Негови са авторските права, негова е и отговорността! Аз претендирам само хонорарът да бъде мой! Както правят всички литературни изследователи, когато публикуват писма на класици.

Ограбил съм бил труда на автора? Нищо, и моя труд ще ограбват след векове. Никой труд на света не остава неексплоатиран! Е, какво, подкован ли съм теоретически?

1959 г.

[1] Тази моя повест се оказа пророческа: след петнадесет години моите герои осъществиха цяла революция. Редно е сега да ме преведат на португалски. ↑

ПОДМАЗВАЧЕСТВО

Подмазвачеството би могло да се схване като особена форма на учтивост. То е различно в различните епохи. Пещерните хора, бидейки крайно ограничени, са се подмазвали все по един и същи начин: в пещерите чрез пещерни рисунки.

Зевс бил толкова силен, че когато поклащал главата си, земята се тресяла. Разбира се, че не неговата сила, по-скоро от нейно угодничество.

В наше време подмазвачеството има видове, колкото са съществуващите професии. А всеки вид си има и своите подвидове и нюанси, с оглед на степента в йерархията, която обогатяват цялата система на подмазването и предлагат изобилна почва за черпене на нескончаем опит. Все пак откривателството се предпочита, защото шаблонът дава винаги обратни резултати. Нали Ларошфуко е открил ахилесовата пета на подмазвачеството: „Човек си въобразява, че мрази ласкателството, когато всъщност мрази само начина, по който го ласкаят“.

Осъдително е например да срещнеш шефа си на улицата и да му кажеш „А забележи само с какво уважение те гледат хората. Ти си гениален стопански деятел!“ — тъй като той може да изкрещи в ушите едно презрително „Марш!“

По-резултатно ще бъде, когато той е в арка на разходка с детето си и се е зачел във вестника, ти да скочиш до малкия, да го вземеш на ръце и да му щипнеш бузката. После да го погалиш и да извикаш спонтанно: „О, малкото красиво момче, ти като пораснеш, ще станеш много умен и много мъдър като своя прекрасен татко, който е гордост на града, на окръга, на страната!“ после ще поздравиш шефа си сдържано и ще забележиш тревожно, че върху левия ревер на неговия чудесно ушит костюм от вносен аржентински плат има някакво неприятно мазно петънце, вероятно получено при важен служебен банкет. Още недовършил догадките си, ти изтичваш до близката аптека, купуваш новия очистителен препарат (да не сбъркаш само с

„очистителното“!), връщаш се и започваш да търкаш лекето, докато изчезне... После си отиваш и чуваш зад гърба си благодарствените възклицания на шефа: „Махна се лекето!“

Ако срещнеш на улицата престарялата майка на шефа, хвани я за ръката, иначе ще я сгази автомобил, заведи я до трамвая, като не пропуснеш случая да и напомниш, че тя майката — героиня, е родила такъв умен и способен син, с когото се гордеят и предприятието, и обединението, и министерството, и държавата, и народът. Натърти на няколко пъти, че нейният син е злато, че тя не може да си представи и да си даде сметка какъв син е откърмила... Просто майката-мишка, без да се замъчи, син-планина е родила.

Разбира се, няма нужда да викаш високо, да повтаряш. Майката, макар и страдаща от атеросклероза, ще запомни всичко и ще го предаде с майчина трогателност на сина си.

Ако шефът е писател, с чиста съвест можеш да напишеш една патосна статия, пък дори и студия за него. Писателите не им стигат само голи комплименти. Те трябва да бъдат подкрепяни с реални действия. Напечатано! Можеш да изкараш шефа си жив класик, той няма да се оскърби, макар че гореспоменатият Ларошфуко да се фука, че да „Да хвалиш царете за добродетели, които те нямат, е все едно да ги оскърбяваш безнаказано“. Ами, оскърбление! Колкото бакшишите са оскърбление за обслужващите...

Ако шефът ти е професор, можеш да го направиш рецензент на свой научен труд. Той знае, че си говедо, но от уважение към доверието, с което си го поканил, няма да откаже хонорара. Но по-добре ще е да го поканиш за редактор на научен труд, оставен от покоен класик. Нищо, че няма да драсне нито една запетайка, нито дори ще прочете ръкописа, хонорара ще си вземе от уважение този път към паметта и за „бог да го прости“ на покойника.

Ако шефът ти има навик да разказва плоски духовитости, почвай да се смееш над всяка дума. Ако научиш, че той е станал ловец, стани и ти; ако е страстен въдичар, купувай въдица; ако тръгне да бере гъби, тръгвай и ти. Ако е накъсал отровни гъби и ги яде печени и солени, последвай го, колко силен ще бъде ефектът, ако после лежите легло до легло и му преливат кръв от твоята. Всички видове спорт, всички видове хоби, любими на шефа, дават възможност да се сричат

преградите между началства и подчинени. Не забравяйте съвета на Емерсон, че едно хубаво държание е най-изящното от всички изкуства.

А когато е въпросът за изкуството, не можем да не си припомним историята: боговете са били всеобщите и постоянни покровители на гръцката държава-град. И в замяна на това покровителство са получавали богати дарове: химни, вази, статуи, релефи-все произведения на изкуството. С други думи някои форми на подмазвачеството и размяната са създавали изкуство...

Когато съгледаш, че шефът ти се е наредил на опашка, намеси се активно, разбутай и изтичай всички, проправи място на началника си. Изтъкни, че той би могъл да прати и секретарката си, но той е народен човек и иска на самото място да види нещата. Когато разбереш, че някой си е критикувал раздразнено шефа ти, проучи кой е тоя „някой си“ и осведоми засегнатия, нека да почувствува в твое лице един съюзник.

Ако узнаеш, че шефът ти е заминал на курорт в глухото село Драскотиново, още същата вечер грабваш фамилията си и заминаваш на упоменатото място. Жена ти търси жената на шефа; децата ти — децата му; ти — него самия.

„Защо сте така умърлушен, другарю началник, сигурно не ви харесва курортът? Вярно, че е съвсем забутан и усоеен...С лънчев и живописен ли? Вярно, това е един неоткрит райски кът на нашата родина и вам се пада заслугата за неговото популяризиране. Жена ви страда от безсъние ли? Ами моята тъща има една чудесна билка. А балдъзата е лекарка!“

грабваш влака още същия следобед и на другия ден се връщаш с билката и далдъзата.

Ако шефът случайно те поканиу дома си, веднага констатирай с огорчение, че такъв тесен и неуютен дом е съвсем недостатъчен за него и че излишната скромност е сиромасомилство. Постарай се думите ти да стигнат и да засегнат дълбоко неговата съпруга. След това напхни и на двамата, че твой колега живее в много разкошен и удобен апартамент, несъвместим с общественото му положение. На другия ден иди при въпросния колега и го убеди със силата на убеждението, че той трябва в интереса на службата да смени квартирата си с тая на другаря началник, за да не сменя службата.

Ако шефът ти покаже току-що нарисувания му портрет, взмути се от некъдарността на художника, който не е успял да схване ни най-малко одухотворения искрящ поглед, дълбоката мисъл, криеща се зад високото чело, преживяните страдания, въплатени във врязаните бръчки, волята на сключените мъжествени челюсти, юнашкия нос. Нека си приказва Цицерон „какво по-небепо от това, да хвалиш човека за онова, което не е негово.“ Ами щом е въпрос на собственост, ще стане! А той Цицерон, така без нищо ли е стигнал до своя пост? Никого ли не е похвалвал от време на време.

Все пак при подмазвачеството трябва да се пази известно съотношение. Не бива да поставяш двуметрова статуя върху двестаметров пиадестал, тя ще изглежда като буболечка. Когато Нерон произнесъл панегирик за император Клавдий, хвалейки неговата прозорливост и мъдрост, всичко живо се превивало то смях, макар че речта била съчинена от всемъдрия и всепрозорливия Сенека.

Но цялото нещастие е за оногова, комуто с години наред систематически и методично си се подмазвал, да спреш подмазването си. И той пита панически: Защо така? Нещо около него ли се е случило? Указание от горе ли има? Ти ли си получил някакъв важен таен пост? И докато се изяснят работите, ипохндрията го вкопчва и току-виж, отишъл в психиатриата. А само там не се шегуват, а лекуват! От което вадим извод, че подмазването не е унижение, то е също известна власт. Защото който се подмазва, прави зависим другия от себе си. Затова някои считат, че подмазвачеството са го създали завоевателските държави. За да будалат своите завоеватели, всеки народ си ги е хвалил творчески и припряно, ежеминутно, докато оглупеят от хвалби. А без подмазвачеството нова религия не би могла да се възприеме.

Благородно, изтънчено средство за подмазване е автографът. Как иначе да кажеш някому, ей тъй без повод „(Ти си гениален! Ти си много умен! Ти си най-човечният!“ А върху книгата си даже ще му го напишеш. Калиграфически. Оставяш документ, който той ще държи близо до цигарника и бонбониерата. Някои даже само за това издават книга, не че искат нещо да кажат, просто автограф да сложат отгоре й.

Ако научиш, че племенницата на шефа ти търси работа в новосъздадения НИЕСЗГКПБВФ (Научен институт за ежедневно сменяне на задачите, гарантиране на кадрите и пълнота на базата на

внедрената философия), веднага вземи телефона, намери съответния шеф и се възмути научно как е допуснато подобно небрежно отношение към близката на един заслужил обществен деятел. Дай да се разбере, че при твоя шеф се намират вакантни места, а ръководителят на НИЕСЗГКПБВФ сигурно не е без обкръжение. Не си служи с намеци и подтекстове, във века на убиващите лъчи, трябва да се говори направо — бъди директен като рушвет!

Ако доловиш, че шефът ти иска да прескочи за два дни до родното си място, изпревари го, замини преди него, извести на земляците му, че той идва с отговорна секретна задача, поради което е необходимо да се организира блясково посрещане. След като драматизираш и енергизираш хората достатъчно, като не забравиш да осигуриш и подаръците му, можеш да се върнеш при шефа си и да се изпуснеш тържествено, че си споменал случайно за неговото гостуване и как по този начин си предизвикал поголовно въодушевление в цялото население.

Кани шефа на излети: „Този човек мисли за моето здраве!“ Давай му книги: „Този човек мисли за моята култура! Разкрива ми един нов свят!“ Води го по жени: „Този човек мисли за моето самочувствие. Той ме свързва с живота!“

Подмазвачеството е своего рода обществен барометър. Един цар нарочно избираше военоначалници с просташки имена, за да слуша как народът се обръща към тях (военоначалниците) с възхищение, как ги произнася (имената) с пиетет. И така той успя да осигури моралното единство на нацията си.

Ако си много скъп на лично достойнство, можеш да ласкаеш някого на чужда сметка: „защо не е жив Моцарт, за да стане от гроба си и да те поздрави за чудесната ти симфония.“

Особено е ефективно, когато приписваш накому велики мисли: „Жената е велика сила!“, „Нищо човешко не ми е чуждо!“ Окомпликтеният веднага ще ти отвърне, че те са от съответния класик, но все пак ще му стане драго, приятно, велико. Със случаен човек ли го бъркаш? Такова припознаване все пак не говори ли за високото негово ниво? Тези мисли са чужди, изпреварили са го други мислителци, ама ако живееше той в онова време, нали също щеше да ги каже?

Когато започваш да се подмазваш, много е важно да се подмазваш с еднакво въодушевление и към големия, и към малкия, и към богатия, и към бедния, и към силния, и към слабия, и към влиятелния, и към безличния; ти усвояваш добре специалността, ти пробваш уверено тяхната душевност. Всеки от тях едва ли ще усети, че ти служи като сцена за първоначални репетиции. После ще преминеш към по-големите, по-богатите, по-силните, вече триниран, уверен.

Освен това произлизат поврати, разместват се пластове, стават смени на знамената. Подмазвачеството също оставя добри спомени, а всеки спомен може да спои хората.

Разбери, при подмазвачеството изненадата и импровизацията играят голяма роля. И не позволявай да те подражават, защото това значи да те изместят. А веднъж изместят ли те като ласкател, после лесно те изместват и като служител.

1959 г.

Източник: [Словото](#)

Издание:

Радой Ралин, „Кадровикът Теофраст. Сатирични есета“, С. 1987

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.